

# Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2008 m. sausio 24 d.

## Ekonominės raidos vertinimas

2007 m. trečiąjį ketvirtį šalies ekonomikos metinis augimo tempas paspartėjo iki 10,8 proc. (palyginti su 8,1 proc. pirmąjį pusmetį). Tam įtakos turėjo trumpalaikio poveikio veiksniai, susiję su itin sparčiu pridėtinės vertės žemės ūkyje didėjimu (po 2006 m. sausros) ir didesniu negu 2006 m. trečiojo ketvirčio naftos perdurbimo veiklos aktyvumu. Dėl palankaus šių veiksnių poveikio paspartėjo eksporto augimas ir iki 12,3 proc. BVP sumažėjo einamosios sąskaitos deficitas.

Fundamentaliųjų veiksnių nulemtas ekonominis augimas išlieka aukštas, ir tai atitinka 2007 m. spalio mėn. Lietuvos banko vertinimus. Namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimas palaikomas intensyvaus kreditavimo srauto ir fiskalinių stimulų skatino privataus vartojimo augimą, kuris išlieka artimas pastarųjų ketverių metų vidurkiui. Lūkesčiai, kad įmonių pelningumas bus aukštas, skatino investicijų augimą, be to, realiosios palūkanų normos išliko labai mažos ir lėmė palankias finansavimo sąlygas.

Didėjantis gyventojų ekonominis aktyvumas antrą ketvirtį iš eilės gana ženkliai didino darbo jėgą Lietuvoje. Darbo jėgos padidėjimas daugiausia susijęs su dirbančiųjų statybose gausėjimu. Dirbančiųjų taip pat padaugėjo kai kuriuose paslaugų sektoriuose, o žemės ūkyje jų sumažėjo. Istorines aukštumas pasiekęs laisvų darbo vietų lygis patvirtina, kad nemažėja įtampa darbo rinkoje. Verslo veiklose (neįtraukiant žemės ūkio) 2,5 proc. darbo vietų buvo neužimtų. Dėl įtampos darbo rinkoje ir institucinių veiksnių šalyje toliau kyla vidutinis darbo užmokestis, tačiau jo metinis augimas trečiąjį ketvirtį sumažėjo.

2007 m. rudenį gerokai padidėjo bendroji metinė infliacija. Infliacijos padidėjimui daugiausia įtakos turėjo ženkliai paspartėjęs apdoroto maisto produktų kainų augimas. Ypač pabrango pienas ir jo produktai, brango duonos ir mėsos produktai. Maisto kainų didėjimas atspindi pasaulines maisto brangimo tendencijas, kurias daugiausia lemia spartus ekonominis augimas mažiau išsivysčiusiose šalyse ir šio augimo skatinama didesnė žemės ūkio produktų ir apdoroto maisto produktų paklausa. Nuo 2007 m. rugsėjo mėnesio stipriai padidėjo degalų kainų poveikis bendrajai infliacijai. Tai tiesiogiai susiję su pasaulinėmis naftos kainomis, kurios praėjusių metų rudenį ėmė gerokai viršyti ankstesnių metų atitinkamo laikotarpio kainas. Toliau spartėja paslaugų kainų didėjimas ir tai vis ženkliau didina bendrąją infliaciją. Paslaugos brangsta dėl vis didėjančios paklausos, taip pat dėl didėjančių darbo užmokesčio bei kitų sąnaudų.

## Lietuvos ekonomikos perspektyvos 2007–2009 m. <sup>1</sup>

### Realusis sektorius

Palyginti su spalio mėn. prognozėmis, bendras vertinimas dėl fundamentaliųjų vidutinio laikotarpio ekonominio augimo raidos tendencijų ir pagrindinių veiksnių, lemsiančių ekonominio ciklo nuolydį, lieka nepakitęs. 2008-2009 m. numatomas nuoseklus ekonomikos augimo tempo lėtėjimas iki potencialaus lygio, kuriam daugiausia įtakos turės mažėjantis išorės kreditavimas, su tuo susijęs nuosaikesnis vidaus paklausos augimas ir išteklių apribojimai darbo rinkoje. BVP augimo prognozės pokyčiai daugiausia siejami su laikino pobūdžio veiksniais, susijusiais su atskirų ūkio sektorių raida. 2007 ir 2008 m. numatomas didesnis nei 8 procentų realiojo BVP augimas. BVP augimo sulėtėjimas prognozuojamas 2009 m. - tuomet šis rodiklis turėtų nesiekti 6 procentų dydžio, o išlaidų struktūra tapti labiau subalansuota.

<sup>1</sup> Prognozės parengtos pagal duomenis, paskelbtus iki 2008 m. sausio 2 d.

Nors trečiąjį ketvirtį, palyginti su pirmąjį metų pusę, BVP augimas gerokai padidėjo, tai buvo susiję su vienkartinio pobūdžio veiksniais ir palankiu lyginamosios bazės efektu. Ketvirtąjį ketvirtį numatomas ūkio augimo sulėtėjimas, o bendro 2007 m. BVP augimo prognozė išlieka tokia, kaip prognozuota spalio mėn. (8,5 proc.). 2008-2009 m. prognozuojamas truputį didesnis BVP augimas: numatomas spartesnis eksporto ir valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų augimas, kurių didinančių poveikį iš dalies atsveria lėčiau augančios investicijos.

2007 m. numatomas 14,7 proc. bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo augimo tempas, kuris turėtų sulėtėti iki 7–8 proc. 2008–2009 m. 2007–2009 m. investicijų prognozės peržiūrėjimas žemyn susijęs su prastesnėmis transporto sektoriaus pelningumo perspektyvomis ir nuosaikesniu vertinimu dėl statybos ir nekilnojamojo turto sektoriaus raidos.

2007 m. privataus vartojimo augimas iš esmės atitinka spalio mėn. prognozę. Nors numatomas spartesnis užimtumo ir valdžios sektoriaus einamųjų pervedimų augimas turi teigiamą poveikį nominaliųjų disponuojamųjų pajamų augimui, šį poveikį atsveria didesnė infliacija nei prognozuota anksčiau. Tad realiųjų disponuojamųjų pajamų ir privataus vartojimo perspektyvos, palyginti su spalio mėn. prognoze, išlieka nepakitusios: numatomas gana spartus privataus vartojimo augimas 2008 m., kuris mažėjant bendrų ūkio pajamų augimui turėtų nuosekliai lėtėti.

Prognozuojamu laikotarpiu numatoma palankesnė užsienio prekybos balanso ir ESD raida negu buvo prognozuota spalį. 2007-2009 m. ESD turėtų būti apie 13,5-14 proc. BVP. 2008 m. realiojo eksporto augimą skatins naftos perdirbimo veiklos pajėgumo atkūrimo perkėlimas iš 2007 m. ketvirtojo ketvirčio į 2008 m. pirmąjį ketvirtį. Be to, dėl pasaulio rinkoje išaugusių žemės ūkio ir maisto produktų kainų numatomas didesnis eksporto kainų, o kartu ir nominaliojo eksporto augimas. Importo augimą 2008-2010 m. slopins numatomas investicijų augimo sulėtėjimas, tačiau 2008 m. šį poveikį kompensuos išaugęs naftos importas. 2007 m., išaugus įmonių pelningumui, numatomas didesnis neigiamas pajamų balansas (-4,2 proc. BVP), kuris iš dalies atsveria palankų prekių ir paslaugų balanso poveikį ESD. Prognozuojamu laikotarpiu, ekonominiam ciklui pereinant į nuolydžio etapą, numatomas nuoseklus pajamų balanso gerėjimas iki -3,8 proc. BVP.

2007 m. antroje pusėje toliau didėjus aktyvumo lygiui, prognozuojamu laikotarpiu numatomas spartesnis darbo jėgos ir užimtumo augimas, o nedarbo lygis šiek tiek mažesnis negu prognozuota anksčiau. Transporto, statybos ir nekilnojamojo turto sektorių lėtesnio augimo perspektyvos turėtų atsispindėti ir darbo rinkoje. Numatoma, kad artimiausiais ketvirčiais darbo užmokesčio augimas šiuose sektoriuose turėtų sulėtėti, vėliau mažėjant visuminės paklausos-pasiūlos atotrūkiui, lėtėjantis kompensacijos vienam dirbančiajam augimas turėtų pasireikšti daugelyje ūkio sektorių. 2009 m. antroje pusėje - 2010 m. tikėtinas ir neženklaus nedarbo lygio padidėjimas. Vis dėlto, 2008 m. darbo užmokesčio augimas vis dar išliks palyginti spartus, o prie šių tendencijų reikšmingai prisidės administracinių sprendimų poveikis.

### **Kainų raida**

Dėl sparčiai augančių maisto produktų ir degalų kainų 2007 m. vidutinė metinė infliacija (apskaičiuota pagal suderintą vartotojų kainų indeksą) 0,6 procentinio punkto viršijo spalio mėn. prognozuotą infliaciją, o 2008 m. numatoma, kad be šių veiksnių įtakos infliacija padidės ir dėl administracinių sprendimų ir sieks 7,9 procento. Vėliau vidutinė metinė infliacija turėtų mažėti iki 4,9 procento 2009 m.

Tikintis išliekančio atotrūkio tarp pasaulinės maisto produktų paklausos ir pasiūlos, suaktyvėjusios biodegalų gamybos, numatoma, kad 2008 m. maisto produktų kainų augimas lems šiek tiek daugiau negu pusę vidutinės metinės infliacijos.

Maisto kainų poveikį bendrajai infliacijai didins 2008 m. sausio mėn. padidinti alaus akcizai ir kitų alkoholinių gėrimų akcizai (tikėtinas poveikis – apie 0,2 procentinio punkto). Kovo mėn. didėsiantys akcizai cigaretėms 2008 m. infliaciją įtakos 0,4 procentinio punkto. Dėl administracinių sprendimų 2008 ir 2009 m. atitinkamai numatoma 0,6 procentinio punkto ir 0,9 procentinio punkto didesnė vidutinė metinė infliacija negu prognozuota spalio mėn. Nuo 2008 m. sausio mėn. padidintos

gamtinių dujų kainos galutiniams vartotojams. Išaugus dujų, tiekiamų šilumos įmonėms, kainai nuo 2008 m. šildymo sezono pradžios numatomas ir šilumos kainos padidėjimas. Priešingai nei prognozuota anksčiau, elektros energijos kainos galutiniams vartotojams 2008 m. sausio mėn. nebuvo padidintos.

### Prognozių neapibrėžtumo vertinimas

Atsiradus pirmiesiems ūkio augimo nuolydžio signalams, neapibrėžtumas dėl ekonomikos raidos krypties, ir pagrindinių veiksnių, lėmsiančių BVP augimo lėtėjimą, sumažėjo. Tačiau neapibrėžtumas dėl vidaus paklausos, ypač investicijų, sulėtėjimo dydžio atitinka spalio mėn. vertinimus ir traktuotinas kaip labai didelis. Taip pat yra pagrindo manyti, kad ekonominio ciklo nuolydžio laikotarpiu palankus lėtėjančios vidaus paklausos poveikis einamosios sąskaitos deficitui gali būti ženklėsnis negu numatyta pagrindiniame scenarijuje dėl cikliškai kintančio importo elastingumo pajamų atžvilgiu.

Tikėtina, kad artimiausiais ketvirčiais ir toliau didės darbo rinkos aktyvumo lygis, o tai švelnintų atotrūkį tarp darbo jėgos paklausos ir pasiūlos.

Neapibrėžtumas dėl infliacijos prognozės daugiausia susijęs su energijos ir maisto produktų kainų pokyčiais ir lūkesčių įtaka infliacijai. Pakeitus šilumos energijos kainų reguliavimo tvarką (leidus šilumos įmonėms daugiau negu vieną kartą per metus peržiūrėti kainas galutiniams vartotojams) šilumos energijos kainų didinimas prognozuojamu laikotarpiu infliacijai turėtų reikšmingą skatinamą poveikį. Be to, yra nemaža tikimybė, kad sustiprės adaptivių lūkesčių poveikis.

### Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2007–2009 m.

	2008 m. sausio mėn. prognozė				Palyginta su 2007 m. spalio mėn.			
	2006	2007*	2008*	2009*	2006	2007*	2008*	2009*
<b>Kainų ir sąnaudų kaita (procentai, pokytis per metus)</b>								
Vidutinė metinė infliacija (apskaičiuota pagal SVKI)	3,8	5,8	7,9	4,9	0,0	0,5	2,2	-
BVP defliatorius	6,6	8,7	7,6	4,4	0,0	0,5	0,1	-
Darbo užmokestis (kompensacija vienam dirbančiajam)	16,9	14,9	18,3	6,4	0,0	0,8	-0,4	-
Importo defliatorius	8,0	3,3	3,2	1,4	0,0	0,2	-1,0	-
Eksporto defliatorius	5,2	4,7	5,0	1,5	0,0	-0,2	0,8	-
<b>Ekonominis aktyvumas (lyginamosiomis kainomis, procentai, pokytis per metus)</b>								
Bendrasis vidaus produktas	7,7	8,5	8,1	5,7	0,0	0,0	0,7	-
Privataus vartojimo išlaidos	11,8	12,0	11,0	6,2	-0,1	-0,1	0,1	-
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	5,5	5,0	8,5	2,6	0,0	0,1	5,0	-
Bendras pagrindinio kapitalo formavimas	17,4	14,7	8,6	7,6	0,0	-2,4	-2,7	-
Prekių ir paslaugų eksportas	12,2	7,0	14,4	9,8	0,0	-1,6	1,6	-
Prekių ir paslaugų importas	13,8	12,5	15,7	9,4	0,0	-3,5	0,2	-
<b>Darbo rinka</b>								
Nedarbo lygis (procentai, palyginta su darbo jėga)	5,6	4,2	3,9	3,8	0,0	-0,1	-0,3	-
Užimtieji (procentai, pokytis per metus)	1,7	2,5	0,3	0,1	0,0	0,2	0,5	-
<b>Išorės sektorius (procentai, palyginta su BVP)</b>								
Prekių ir paslaugų balansas	-10,4	-12,4	-12,4	-12,1	0,0	1,0	3,0	-
Einamosios sąskaitos balansas	-10,7	-13,8	-13,7	-13,4	0,0	0,1	1,8	-
Einamosios ir kapitalo sąskaitos balansas	-9,1	-11,8	-11,7	-11,5	0,4	0,6	2,2	-

\* prognozė